

Psikanaliz Deneyiminin Ortaya Koyduğu Biçimiyle
«ÖZNE-BEN»İN İŞLEVİNİN OLUŞTURUCUSU
OLARAK AYNA EVRESİ*

JACQUES LACAN

Çeviren: Nilüfer Kuyaş

17 Temmuz 1949 Zürich
Uluslararası 16. Psikanaliz
Kongresi'ne Sunulan Bildiri

İnsan gelişmesindeki ayna evresi üzerine geliştirdiğim anlayışı sizlere ilk kez bundan on üç yıl önce yapılan son kongremizde tanıtmıştım. O zamandan beri Fransız psikanaliz çevresinin kullanımına az çok girmiş bulunan bu kavrayışı özellikle şu sıralar psikanaliz deneyimimizde tanıdığımız biçimle *özne-ben*'in işlevine ışık tutması bakımından, bugün tekrar dikkatlerinize sunmaya değer buldum. Kabul etmek gerekir ki bu deneyim bizi, *Cogito*'yu doğrudan doğruya başlangıç noktası alan her türlü felsefenin karşısında olmaya zorluyor.

Belki hatırlayanlarınız olacaktır, çıkış noktamız olan davranış ögesi, bir karşılaşmalı psikoloji olgusundan esinlenmişti: buna göre yavru insan kullanıcı zekâda kısa bir süre, ama genelde bir süre için, şempanzenin gerisinde kaldığı bir yaştı iken bile, aynadaki imgesini kendisi olarak tanıyalımaktadır. Bu tanı>tagının çocuğun içine doğduğunun bir belirtisi olan, *Aha-Erlebnis* [*İşte! - deneyimi*] dediğimiz el ve yüz anlatımları, Köhler'e göre, içinde bulunulan konumun algılandığı bilincini, yani zekâ eylemi için zorunlu olan ânı simgeler.

Gerçekten de bu eylem maymunda, imgenin yararsızlığı ya da boşluğu, bir kez denendikten sonra yitip gittiği halde, çocukta daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratmaktadır. Taata daha belirdiği ân bir dizi davranışsal tepki yaratextField

(*) Köşeli ayraç içindekiler, bizim eklemelerimizdir. (C.N.)

çeklikte de, gerek kendi bedeni ve diğer kişilerle, gerekse çevre-sinde duran eşyalarla, aynı bağlantıları kurmayı dener.

Bu olayın altı aylıktan itibaren meydana gelebileceği Baldwin'den beri biliniyor. Tekrar gözlemlediğimiz zaman, ayna karşısındaki süt-bebeğinin bu içi açıcı manzarası önünde çoğu kez düşüncemizi yarıda kesip, daha yürümeyi becerememiş, hatta ayakta bile tam duramayan bu yavrunun insan kucağında ya da (Fransa'da «trotte-bébé» —yürüteç— dediğimiz) yapay bir destek içinde sevinçli bir çaba ile engelini aşıp, bedeninin duruşunu az çok sarkmaya benzer bir tavırda eğerek, imgenin bir ânlık bir parçasını tekrar yakalamaya çalışmasını seyre dalmışızdır.

Birbuçuk yaşına kadar söylediğimiz anlamda süren bu etkinliğin bize, daha önceleri sorunsal sayılan cinsel içgüdü geriliği [dynamisme libidinal] hakkında öğretikleri, en az paranoid biliş üzerindeki düşüncelerimiz arasında bulduğumuz varlıkbilimsel dünya yapısı kadar aydınlatıcı olabilir.

Yeter ki ayna evresini, çözümlemenin bu terime kazandırıldığı anlamda, bir *özdeşleşme* olarak kavrayabilelim: özdeşleşme, yanı öznede, bir imgeyi benimsediği zaman meydana gelen dönüşüm olarak. Kuramda bu olgu için antik bir terim olan *image*'nın kullanılması da zaten, imgenin böyle bir evre etkisi yapmaya hazır bir yazgısı olduğunu yeterince göstermektedir.

Demek ki, yavru insan dediğimiz, henüz konuşma çağına bile gelmemiş, hareket ve beslenme bağımsızlığı olmayan bu yaratığın kendi yansiyan imgesini böyle sevinçle kabullenişini bundan sonra, insandaki simgesel dölyatağının örnek bir bağlamda kendini belli etmesi olarak görebileceğiz. Buna göre *özne-ben*, başkasıyla özdeşleşmenin diyalektiğinde kendini henüz nesnelleştirmeden ve öznilik işlevini dil yoluyla evrensel düzeyde yeniden kazanmadan önce, özünü en ilk biçimde bu dölyatağında köktelmekte, oluşturmaktadır.

Sözünü ettigimiz biçim eğer alışılmış kalıplara sokulmak isteniyorsa, daha çok *ideal-özne-ben*¹ olarak belirtilmeli ki aynı zamanda ikincil özdeşleşmelerin de kökeni olduğu anlaşilsın. Çünkü, bilindiği gibi, *ideal-ben* teriminin kapsamına ikincil özdeşleşmelerin cinsel güdülerini [libidoyu] normalleştirme işlevleri de dahil ediyoruz. Fakat önemli olan nokta, bu biçimde o anden çok önce saymaca bir süreklilik çizgisine yerlestirmesidir. Bu, bireyin sonradan hiçbir zaman tek başına indirgeyemeyeceği bir çizgidir. Daha doğrusu, özenin kendi özgerçekliğiyle sentezler ne kadar başarılı olursa olsun, bu ben-lik çizgisi özne-

nin oluşum eğrisi ile, tipki sonuスマzlardaki [asimptot'lardaki] gibi, hiç bir zaman tam birleşemez. Bunun nedeni, özneyi bir serap görüntüsü gibi aldatarak gücünün esas gelişmesinin ilerisine geçmesine neden olan beden-sel biçim bütünlüğünün, öznenin kendisi tarafından yalnızca bir *Gestalt* şeklinde yani parçalarına ayrılamayan bir bütün olarak algılanabilmesidir. Başka bir deyişle, bedenin algılanma dışsallığında bu biçim bütünlüğü oluşturulan algının kendisi değil, yalnızca algılananı oluşturan öğelerden biri olduğu halde, bu algılışa duruş/yükseklik boyutunun diğer öğelerden daha güçlü olması. Aynı zamanda biçim bütünlüğün zihinde yer etmesine neden simetri [bakışım] içinde algılandığından, öznenin kendisini çeşitli yönlerde harekete geçirdiklerini ayırt ettiği iç kaynaşmalar ile çelişki halindedir. Söz konusu süreçleri harekete geçiriş tarzını henüz tam bilemediğimiz, fakat doğurganlığının insan tüريünden ayrı düşünülemeyeceği kesin olan algılama kalibi (*Gestalt*) bu iki yönyle aynı zamanda hem *özne-ben*'in zihindeki sürekliğini simgeler hem de onun yabancılatacayı yazısını haber verir. Çünkü *Gestalt*'ın gebe olduğu ilintiler, kişinin boyundurduğunda olduğu görüntülere iz düşürmesi gibi dışarı yansıtılabilir için yarattığı kendi görüntü-heykeli ile *özne-ben*'i birleştirir ve nihayet *Gestalt*, *özne-ben*'in, kendi uydurması olan bu görüntüler dünyasının belli belirsiz bir uyum içinde bağımsızlaşma eğilimini simgeleyen kurgu-kişi ile [otomatla] çakışmasını sağlar.

Yalnızca dış çizgileriyle yakalayabilme ayrıcalığına sahip olduğumuz *imago*'lar açısından bakarsak, günlük deneyimimiz içinde, simgesel etkinliğin² alacasında beliren bu dumanlı, örtülü yüzler —yani yansyan imgeler— gerçekten de görme dünyamızın eşiği sayılırlar. Bunu anlamak için, kendimizi asıl bedenin *imago*'sına bırakmamız, ona sanrınlarda ve düşlerde göründüğü gibi, aynada düzenlenmiş haliyle inanmamız yeterlidir, bunu ister bedenin kendine has özelliklerini açısından yapalım, ister kusurları hatta yalnızca nesnece yansısı açısından yapalı, fark etmez. Hatta bunun yerine, ayna denen aygıtın, bize *benzer* olanın ortaya çıkışında oynadığı rolü fark etmemiz de aynı işe yarar, ki burada ayrı türden ruhsal gerçeklerin hep birden kendilerini göstermeleri söz konusudur.

Bir *Gestalt*'ın örgenlik [organizma] üzerinde gerçekten bu denirleyici etkileri olabileceği biyolojik bir deneyle saptanmıştır. Aslında bu deney bile, konumuz olan *ruhsal nedensellik* düşüncesine o kadar yabancı ki, olayı bu terimle tanımlamakta tereeddüt eder bir hali var. Fakat gene de kabul etmekten ka-

çınamadığı gerçek şu ki, deneyin sonunda, *gonad* denilen cinsel hormonun güvercinlerde olgunlaşabilmesi için, cinsiyeti ne olursa olsun bir türdeşin görülmesinin zorunlu bir koşul olduğu bulunmuştur. Bu aynı zamanda o kadar yeterli bir koşul ki, güvercini bir aynanın yansımı alanına koymak bile aynı sonucun alınmasına yol açabiliyor. Aynı şekilde, gezginci çekirgenin soyunda, bir başına yaşama tarzından sürü halinde yaşamaya geçiş, bireyi belli bir evrede kendisine benzeyen bir görüntünün, tamamıyla görsel düzeyde, etki alanına sokmakla elde edilebilmektedir. Bunun için gerekli olan, görüntüyü canlandıran hareketlerin o türe özgü davranışlara yakın tarzda olması. Bu olgular, eşbiçimsel [homéomorphique] özdeşleşmenin kapsamına giriyor. Onun da bir üstünde yer alan asıl sorun ise, güzellik duyusunun benlik-olusturma ve cinsel uyarma işlevleridir.

Eşbiçimsel özdeşleşme olarak düşündüğümüz bu yansılıma [mimétisme] olguları ile, mekânın yaşayan örgenlik için ne anlama geldiği sorununa deindikleri ölçüde, ilgilenmek zorundayız. Sanırım bu konuya psikolojik kavramlarla belli bir açıklık getirmek, aynı olguları sözüm ona temel kural olan çevreye uyum yasasına indirgemek için gösterilen saçma çabalardan daha yersiz olmasa gerek. Yalnızca bir Roger Caillois'nın, düşüncenin bu alanda çaktırabildiği kıvılcımları anımsayalım (ki bu henüz genç bir düşünceydi ve içinde oluştugu sosyolojik gözaltından kendini daha yeni kurtarmıştı): biçim yansılmasını, *psychasthénie légendaire*³ terimiyle ve gerçeği bozma etkisi yan pan daha geniş bir mekân saplantısı çerçevesinde açıklaması, bu kıvılcımları çaktırmak için yetmişti.

Aslına bakılırsa, insan bilişini hayvaninkine kıyasla istekle rin güç alanından daha özerk kılan, fakat onu gene de gerçeküstü doyumsuzluğun bu güç alanına tanıldığı dar gerçeklikte belirleyen nedeni, aynı insan bilişini paranojak biçimde yapıldıran toplumsal diyalektikte bulup çıkarın da bizler olduk. Bir mekân aldatmacasında, insanların doğal gerçekliğinden duyduğu örgensel yetersizliğin sonuçlarını görebiliyor, söz konusu diyalektikten daha önce yer eden etkileri olduğunu kabul edebiliyoruz, (tabii, *doğa* terimine gerçekten bir anlam verebilmiş sayılsak).

Bunu kabul ettiğimiz andan başlayarak ayna evresinin işlevi gözüümüze *imago*'ya ait işlevin tikel [özel] bir hali, bir örgerceği ile ilişkisini sağlamak, yani diğer bir deyişle *Innenwelt* [iç dünya] ve *Umwelt* [dişdunya] arasındaki bağlantıyı kurmak.

Fakat doğa ile olan bu ilişki, örgenliğin içinde meydana

gelen bir yarıılma ile, insanda değişime uğrar. Bu değişiminin aracı, doğumu izleyen ayların temel devinimi olan rahatsızlık ve eşgüdümüzlük belirtilerinin de dışavurduğu gibi, en-ilk bir başlangıç *Uyumsuzluğudur*. Bizim öznede bulduğumuz bu eğilimleri nesnelleştirerek piramidal sistemin [sinir sisteminin] anatomiğin *bitmemişliği* olarak gören ve bunu anne örgenlikten arta kalan sıvıların bir süre devam eden etkisiyle açıklayan yaklaşım, bizim oluşturmaya çalıştığımız psikolojik görüşün, insan türünde doğumun özgül, psikolojik bir anlamda gerçekten de gereğinden çok erken meydana geldiğine dair bir veri olduğunu doğrulamaktadır.

Bu verinin embriologalar tarafından 'foetalisation' [dölütleşme] terimiyle ve aynen anlatıldığı biçimde kabul edildiğini belirtmeden geçemeyeceğiz. Burada amaç, cortex⁶ ve nevraz gibi üst sinir merkezlerine ilişkin aygıtların birincil önemini belirlemektir, ki özellikle cortex'in, ruhsal amaçla yapılan cerrahî müdahaleler sonucunda zamanla örgenliğin bir tür iç aynası olarak görüleceğine kesin gözüyle bakmaktayız.

Bu gelişme bireyin oluşumunu kesin olarak tarihsel evrime çeviren bir zaman diyalektigidir. Yani, *ayna evresi*, iç dürtüsü, yetersizlikten önalmağa dönüşen bir dramdır: kendi mekânsal kimliğine takılmış olan özne için bedenine ilişkin kapıldığı yalancı görüntüleri üreten bir dram. Bedenin parçalarına ayrılmış bir images ile başlayan bu görüntüler giderek *ortopedik* dedığımız bir bütünlük kazanırlar ve sonunda, katı yapısıyla zihinsel gelişmenin tümünde iz bırakın yabancılaştırıcı bir kimliğin zırhına girilir. Böylece, kırılmış olan içdünya-dışdünya çemberinin, *nesnen*'i [benlik'i] sınamak için sürekli olarak dördüle [kareye] çevrilmesi yani olanaksızın aranması süreci başlar.

Kuramsal iletme sistemimize bir terim yoluyla katılmasını sağlamaya çalıştığım bu parçalarına ayrılmış beden, çözümleme [psikanaliz], bireydeki saldırgan çözülüşün belli bir düzeyine erişebildiği ân, kendini düşlerde göstermeye başlamaktadır. Bu düşlerde beden parçalanmış kollar ve bacaklar, aşırı boyutlarda tasarlanmış organlar şeklinde görünür. Sırasında kanatlanan, sırasında beden-içi zulümler için silahlanabilen bu organlar, onları büttün zamanlar için saptamış olan ötelerin ressamı Hiyeronimus Bosch'un fırçası ile, daha 15. yüzyılda modern insandaki düş gürültülerini tırmanmışlardır. Ama aynı parçalanış, örgenlik cünün doruguına tırmanmışlardır. Ama aynı parçalanış, örgenlik düzeyinde de son derece elle tutulur bir biçimde kendini gösteren birlik yapısının zihinde yansıyışı, bu tür bir parçalanmaya hazır bir takım kırılganlık çizgileriyle tanımlanır.

Bununla bağıntılı olarak, *özne-ben*'in oluşumu, çevresi korunmalı bir kalede, hatta sınırlı bir sahada düşsel olarak kendini sığalar. İç arenasından surlarına doğru, kendini çevreleyen bataklık ve moloz yığınlarına doğru iki karşıt-mücadele alanı bölüştürerek, kibirli ve uzak ben-lik köşkünü elde etmek için kendini zora koşar. Bu köşkün biçimini (ki bazan *ayni* kurguda kendi kendisiyle karşılaşılır), *işte bu* duygusunun çarpıcı bir simgesidir. Aynı güçlendirilmiş yapı parçalarını tamamen zihinsel bir düzeyde de tekrar gerçekleşmiş buluruz: kullandığımız bu benzetme ve eğretilemeler de, öznenin kendisinde de, sanki kendi semptomlarından kaynaklanmış gibi, birden bire ortaya çıkar. Özne kendisindeki sapkınlık [inversion], yalıtılmışlık [isolation], degersizleşme [annulation], çoğalma [réduplication] ve saplantısal nevroz [névrose obsessionnelle] mekanizmalarını bu benzetmelerle anlatır.

Fakat kavramsal çabalarımız, bu sezgileri bir dil tekniğinden elde etmemizi sağlayan deneyimin koşullarından onları bağımsızlaştırılmaya çalışsa bile, yalnızca bu tür öznel veriler üzerine inşa edildikleri sürece, saltık bir özneyi düşünce ile varılamayacak bir düzeyde yansıtımaya çalışmakla suçlanacaktır. Bu nedenledir ki, burada nesnel bazı verileri bir araya getirerek temellendirmeye çalıştığımız varsayımda, *simgesel bir indirgeme yönteminin* yön verici çerçevesini araştırdık.

Bu yöntemle, *nesne-ben*'in savunmalarına getirilen gelişimci sıralamanın [düzenlemenin] sayın Anna Freud'un büyük eserinin ilk bölümünde yer verdiği dileğe bir yanıt getirdiğine inanıyoruz. Yöntem ayrıca, hysterik bastırma ve geri tepmeleri (sık sık ifade edilen bir önyargının tersine) saplantısal sapkınlık [inversion obsessionnelle] ve onun süreçlerinden çok daha erken bir aşama - ya yerleştirmekte, üstelik bu süreçlerin de aynı biçimde, yansımı *özne-ben*'in toplumsal *özne-ben*'e dönüşmesi sırasında meydana gelen paranoid yabancılaşmadan *daha önce* yer olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ayna evresinin tamamlandığı (yani yansyan *özne-ben*'in toplumsal *özne-ben*'e dönüştüğü) aşama, *benzer* olanın *imago*'suyla özdeşleşme ve ilkel kıskançlığın oluşması ile birlikte, (ki bu dram çocukta geçişlilik [transitivisme] olgularını inceleyen Charlotte Bühler okulu tarafından çok ustaca değerlendirilmiştir) 'özne-ben'i artık toplumsal yönü daha belirgin durumlara bağlayan diyalogu başlatır.

İnsan bilgisinin hep *öteki*'ne duyulan arzunun dolayımıyla [*médiatisation*] dengelenişini kesinlestiren, bu bilginin nesnelerini yalnızca başkaları ile rekabet üzerinden kazanabilecekleri sürdürülerini, doğal gelişim sonucu olanları bile, tehlike sayan bir

araç haline getiren, hep bu ândır. Oidipus kompleksindeki cinsel nesne örneğinde de açıkça görüldüğü gibi, bu andan itibaren doğal gelişmenin normalleştirilmesi insanda artık *kültürel* bir dotarımı bağımlıdır.

Öğretinin, sözünü ettigimiz âna özgü güdüsel [libidinal] biri kimi, *birincil narsisizm* terimiyle açıklaması, bizim anlayışımıza göre, kuramcıların sözcüklerdeki anlam dünyasının gizilikleri yanısıra aydınlanan bir olgu daha var: bu kişiler, narsisist libido olan bütün ilişkilerinde —en hayırsever yardım isteğinde bile— ortaya çıkan saldırganlık arasında var olduğu bilinen ilişkiyi açıklamak için yıkıcı güdüleri, hatta ölüm güdülerini öne sürerken, gerçekte narsisist libido ile cinsel libido arasındaki dinamik çatışmayı tanımlamaya çalışmışlardır.

Böylelikle dokundukları varoluşsal olumsuzluk gerçeği, çağımızın varlık ve hiçlik felsefesinde son derece derinlemesine geliştirilmiştir.

Fakat ne yazık ki, bu felsefe söz konusu gerçeği ancak bilincin öz-yeterlilik sınırları içinde kavrayabiliyor. Bilinç, kendi öncülüğinin çerçevesinde yerleşebilmek için, *nesne-ben*'i oluşturan yanlışlıklara bir de özerklik yanılısamasını ekleyerek, oraya sığınır. Bu garip zihin oyunu, özellikle çözümlemesel deneyimden yararlanaarak beslenebilmek için sonuçta kendi kendine varoluşsal bir psikalizm yöntemi sağlamış gibi görünmeye kadar varır.

Bir toplumun, kendisine fayda dışında hiç bir işlev tanımayıp amaçladığı tarihsel girişimin sonunda ve sanki bu çabanın ürünüymüş gibi ortaya çıkan toplumsal bağların yoğunlaştırıcı, baskıcı biçimde karşısında bireyin duyduğu endişe önünde, varoluşçuluk kendi değerini bu koşulların bir sonucu olan kişisel, öznel çıkmazları *haklı çıkarmakla* ölçebiliyor: yani, gerçekliğini hiç bir yerde hapishane duvarları arasında olduğu kadar gösteremeyen bir özgürlük, katıksız bilincin hiçbir durumu aşacak gücü olmamak için duyulan eylem gerekliliği, cinsel bağın dikizci-sadık şekilde ülküleştirilmesi, kendini yalnızca intiharla gerçekleştirebilen bir kişilik, yalnızca Hegelci 'öldürme' [oksama] ile doyum sağlayabilen bir *öteki*'nin bilinci söz konusu burada.

Nesne-ben'i bu şekilde, *algılama-bilinç* sistemi üzerinde odaklanmış ve «gerçeklik ilkesi» tarafından örgütlenmiş olarak gören, diyalektiğine olabildiğince ters düşen ve aşırı bilimci önyararlılık taşıyan bu anlayışı benimsemekten bizi, gerçek insan dengiler taşıyan bu anlayışı öğretmekten bize çıkış noktası olarak maddelerle çelişiyor. Kendi deneyimimiz bize çıkış noktası olarak *yanılgının işlevini* almayı öğretiyor. *Nesne-ben*'i asıl niteleyen,

asıl tanımlayan bu yanılıgı, Anna Freud'un son derece etkileyici biçimde geliştirmiş olduğu yapılara gerçekten de sahiptir: çünkü, *nesne-ben*'in çoğunlukla gizil olan biçimini en belirgin haliyle temsil eden gerçekten *Verneinung* yani «Hayır-deyiş» ise, bu biçimin etkileri kalıcı olacaktır, olmaya ki 'iste bu' duygusunun kendini belli ettiği ölüm-yazgısı düzeyinde düşünülmüş bir yaklaşımla aydınlanabilisinler.

Kendini bu şekilde gösteren 'özne-ben'in oluşumlarına özgü süredurum [inertie] aslında nevrozun en geniş tanımıdır: típkı öznede, belli bir duruma yakalanma, kapılma olayının, deliliğin (ister tımarhane duvarları arasına gömülü tür delilik, ister gürültüsü ve öfkesiyle ortalığı birbirine katan tür delilik olsun) en genel anlatımı olduğu gibi.

Nevroz ve psikoz acıları, bizim için ruhsal tutkuların bir okulu, hatta psikanaliz terazisinin denge ibresi gibidir. Yarattıkları tehditin bütün olarak toplulukların ne kadar yakınında olduğunu ölçmek istediğimiz zaman, siyasadaki tutkuları için ödenen zarar bedelinin belirtilerini bize bu ibre gösterir.

Günümüz antropolojisinin inatla incelediği, doğa ile kültür arasındaki bu birleşme noktasında, sevginin sürekli olarak çözümlesi ya da kesip açması gereken, hayal ürünü köleleştirilme düşümünü yalnız psikanaliz görebilmektedir.

Böyle bir çaba doğrultusunda da, insansever, ülkücü, eğitim bilimci ve hatta 'islahatçı' eylemlerin aslında içerdeği saldırganlığı gün ışığına çıkan biz psikanalistler için özgeci [altruiste] duygunun sağlayabileceği hiç bir yarar yok.

Psikanaliz, özneye gene öznenin kendisinin yardım etmesini sağlarken, hastayı ancak «*sen busun*» gerçeğinin esrimeli sınırlına, ölümlülük yazgısının anahtarına kadar götürürebilir. Fakat onu gerâna ulaştırmak, tek başımıza biz pratisyenlerin elinde değil.

- (1) Freud'un *Ideal Ich deyimine*, bu makale için benimsediğimiz karşılığın ayıksılığını, başkaça açıklama yapmadan, kabulleniyoruz. Fakat bu karşılığı artık desteklemediğimizi belirtmemiz gerek.
- (2) Bkz. Claude Lévi-Strauss, «*L'Efficacité symbolique*» (Simgesel Etkinlik) *Revue d'histoire des religions* Ocak-Mart, 1949.
- (3) Gerçeğin çarpıtlarak masalsı algılandığı bir zihin güçsüzleşmesi. (Ç.N.)
- (4) Bkz. Lacan, *Ecrits* (Yazilar) s. 111 ve s. 180.
- (5) Döllenmenin ürünü olan *embryon* (cüçük), hamileliğin üçüncü ayının dan sonra, doğuma kadar, foetus (*dölüt*) adını almaktadır. (Ç.N.)
- (6) Cortex: beyindeki gri hücrelerin dış tabakası, bir üst sinir merkezi.